

«ΤΟ ΚΑΛΑΘΙ ΤΟΥ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΟΥ», ΔΗΛΑΔΗ ΠΡΟΒΑ ΓΙΑ ΔΕΛΤΙΟ

Θυμάστε αυτό που παραθέτουμε από πάνω; Μάλλον θα το θυμάστε. Διακρίνετε μια σύνδεση με το παρόν; Απολύτως λογικό. Επάνω εκτίθενται οι δύο όψεις της «κάρτας εισόδου» σε σούπερ μάρκετ (η αναγραφόμενη αλυσίδα είναι ενδεικτική) κατά την περίοδο της καραντίνας. Όταν προμηθευτήκαμε την παραπάνω κάρτα, το ημερολόγιο έγραφε «Απρίλιος 2020». Η εποχή δηλαδή όπου είχαν ξεκινήσει να επιβάλλονται οι νέες «ορθές» συμπεριφορές με πρόσημα τον Ιό. Η εποχή, όπου τα καταστήματα σούπερ μάρκετ απέκτησαν απ' έξω ουρές και τις πρώτες μέρες πολλή συζήτηση γινόταν περί «επάρκειας», που βέβαια εξαντλούνταν στα αντισηπτικά, τις μάσκες και τα κωλόχαρτα. Ωστόσο, οι κάρτες εισόδου, οι ουρές, και η ενισχυμένη αστυνομική παρουσία έξω από τα συγκεκριμένα καταστήματα «για την αποτροπή κλοπών και διαρρήξεων»¹ είχαν εκληφθεί από τις κεραιές ημών των αυτόνομων ως άλλο ένα προμήνυμα κινδύνου.

Τότε, τον Απρίλιο του 2020, αναρωτιόμασταν: «Τι είδους πειθαρχία υπάρχει σε τούτη τη ρημάδα κάρτα εισόδου, γιατί είναι προάγγελος δεινών και πώς βρέθηκε να συνυπάρχει αρμονικά στην άδεια τσέπη μας με το χαρτί για την κυκλοφορία μας;»² Και συνεχίζαμε:

Ο Βασιλόπουλος και κάθε όμοιός του καπιταλιστής -μικρός, μεσαίος ή μεγάλος- κατέχουν ένα βασικό εμπόρευμα για την αναπαραγωγή της εργατικής μας δύναμης: τα τρόφιμα. Ένα σεβαστό κομμάτι του μισθού μας κάθε μήνα το καταθέτουμε στα ταμεία των αφεντικών τροφίμων, κι αυτή τη διαδικασία έχουμε φτάσει να τη θεωρούμε τόσο αυτόματη και τόσο φυσιολογική, μέχρι φυσικά τα πράγματα να ζορίσουν. Μέχρι ο μισθός να μειωθεί, τα τρόφιμα να ακριβύνουν και στα ράφια να σου γνέφουν οι σαβούρες 365.³

Από τότε κι έπειτα, βέβαια, ακολούθησαν τα γνωστά. Οι μισθοί έχουν ελαχιστο αντίκρισμα ακριβώς επειδή όλα τα υπόλοιπα ακριβαίνουν «λόγω πληθωρισμού». Στα ράφια πράγματι μας γνέφουν τα «365», ή αλλιώς το «καλάθι του νοικοκυριού» με προϊόντα «ιδιωτικής ετικέτας». Τώρα, το τελευταίο περί καλαθιού υποτίθεται ότι είναι το θέμα αυτού του κειμένου.

«Υποτίθεται» γιατί σωστά μεν λαμβάναμε τα προμηνύματα από τότε. Αλλά, η αλήθεια είναι ότι, έκτοτε, ελάχιστα έχουμε ασχοληθεί με την περιοχή της καπιταλιστικής οικονομίας που αφορά την παραγωγή και το λιανικό εμπόριο τροφίμων. Που το τελευταίο διάστημα συζητιέται ως «επισιτιστική κρίση» με ποικίλους αντιφατικούς τρόπους. Να ένας, για παράδειγμα:

Έλαμψαν στη μαύρη διαίτη της πανδημίας. Γνώρισαν πρωτοφανή έκρηξη πωλήσεων και κερδοφορίας, παίρνοντας βαθιά ανάσα μετά από μία δεκαετία ασφυκτικής πίεσης. Για κάποιες, η περίοδος της υγειονομικής κρίσης αποδείχθηκε σωτήρια καθώς χάρη στην αναπάντεχη ένεση ρευστότητας κατάφεραν να κρατηθούν όρθιες και να αποφύγουν την κατάρρευση, η οποία μέχρι τότε έμοιαζε... σχεδόν αναπόφευκτη. (...) Ο λόγος για τις αλυσίδες σούπερ μάρκετ, οι οποίες συνεχίζουν μέχρι και σήμερα –περίπου δύο χρόνια μετά το ξέσπασμα του κορονοϊού– να γεμίζουν με ζεστό χρήμα τα ταμεία τους και να εκμεταλλεύονται στο έπακρο τις ιδιαίτερες συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί.⁴

Δηλαδή, ότι πρέπει για να μην καταλαβαίνουμε χριστό. Από το παραπάνω απόσπασμα, ψάχνει κανείς την τωρινή «επισιτιστική κρίση» και τη βρίσκει σε όλη την προηγούμενη δεκαετία, εκτός από την τελευταία διαίτη! Κι έτσι τα ερωτήματα παραμένουν. Γιατί τα σούπερ μάρκετ, ενώ περνούσαν κρίση επί μια δεκαετία, ανέκαμψαν επί πανδημίας; Πώς ακριβώς εκμεταλλεύονται στο έπακρο τις ιδιαίτερες συνθήκες που έχουν δημιουργηθεί;

Ένας άλλος «ειδικός» επί του ζητήματος αποπειράται να μας «διαφωτίσει» καλύτερα για την ανάκαμψη:

Η ακρίβεια οφείλεται κυρίως στην αισχροκέρδεια, την κερδοσκοπία και τη μαύρη αγορά. Θα μου πείτε το φαινόμενο της ακρίβειας το συναντάμε στο εξωτερικό. (...) Όταν, όμως, η λογική της [εννοεί της κυβέρνησης] είναι ότι ζούμε σε μια ελεύθερη οικονομία και ο καθένας κάνει ό,τι θέλει, καταλαβαίνουμε ότι κι η κυβέρνηση δεν θέλει να μειώσει πραγματικά τις τιμές στα προϊόντα, αλλιώς θα είχε μειώσει τον ειδικό φόρο κατανάλωσης πολύ καιρό τώρα.⁵

Δηλαδή, και πάλι δεν καταλαβαίνουμε χριστό: αν η επισιτιστική κρίση οφείλεται τελικά στην ελεύθερη αγορά που αφήνεται από την κυβέρνηση να κάνει ό,τι θέλει, τότε «η κυβέρνηση» δεν έχει να ωφεληθεί σε τίποτε, αφού η ίδια είναι που εισπράττει τους υψηλούς ειδικούς φόρους;

Εν ολίγοις βουνό τα ερωτήματα, χάος και σύγχυση για το τι συμβαίνει. Που σημαίνει ότι αν θέλουμε να βγάλουμε άκρη για το ποιος ευθύνεται για τις ανατιμήσεις, τότε θα πρέπει να γυρίσουμε στα βασικά. Για παράδειγμα, αντί για «τρόφιμα» να μιλάμε για «εμπορεύματα-τρόφιμα». Και αντί για «καλάθι του νοικοκυριού» να μιλάμε για το δίκτυο κράτους και αφεντικών που ελέγχει τη διάθεση του εμπορεύματος-τρόφιμα. Να λοιπόν που για να μιλήσεις γι' αυτά τα πράγματα, αναγκάζεσαι καταρχήν να αλλάξεις αυτό που συχνά λέμε εδώ «νοητικές κατηγορίες». Ελα όμως που βάζοντας μαζί τις λέξεις «εμπορεύματα-τρόφιμα» και «δίκτυο κράτους και αφεντικών», σε ένα κείμενο που υποτίθεται ότι πρέπει να μιλήσει για το καλάθι του νοικοκυριού, ανοίγεται ένας ολόκληρος ορίζοντας εξουσιών που σχετίζεται με τη σίτισή μας. Κι ένας ολόκληρος ορίζοντας πειθαρχήσεων στις οποίες καλούμαστε να υπαχθούμε εντατικά το τελευταίο διάστημα.

Γιατί ναι, τα τρόφιμα που γεμίζουν τα ράφια του σούπερ μάρκετ και τους πάγκους της λαϊκής είναι εμπορεύματα. Δεν είναι «αγαθά» ούτε «προϊόντα». Παράγονται μέσα από την εκμετάλλευση της εργασίας, εντός και εκτός κρατικής επικράτειας. Οι κάτοχοι των εμπορευμάτων-τρόφιμα δεν ενδιαφέρονται για τη σίτισή μας. Ενδιαφέρονται για την εξαγωγή υπεραξίας από τη διαρκή εκμετάλλευση της εργατικής δύναμης και βέβαια να επικρατήσουν έναντι των ανταγωνιστών τους.

Τα εμπορεύματα-τρόφιμα βρίσκονται υπό τον προστατευτισμό του κράτους εντός του οποίου παράγονται. Η παραγωγή τροφίμων, οι τιμές τους, όπως και η ανάπτυξη του εμπορίου τους εντός και εκτός επικράτειας ρυθμίζονται από

Ο Αδωνις Γεωργιάδης δήλωσε τις προθέσεις του για πάταξη της κερδοσκοπίας στα τρόφιμα και μετά μας υπέδειξε τι μακαρόνια θα τρώμε. Ο πασοκος Σκανδαλίδης, στην πρόσφατη συζήτηση στη βουλή για το market pass, κατηγόρησε την κυβέρνηση για επιστροφή 70 χρόνια πίσω. Ανέτρεξε, μάλιστα, σε δελτίο τροφίμων του 1953. (βλ. «Νέο σφυροκόπημα για το market pass στη Βουλή», *Εφημερίδα των Συντακτών*, 22/12/2022). Ο υποψιασμένος αναγνώστης θα πρόσεχε ωστόσο τη στενή σύνδεση του τότε υπουργείου Εμπορίου και της Διεύθυνσης Διανομών του με τον παντοπώλη. Θα πρόσεχε και ένα οργανωμένο σύστημα καταγραφής που διαγράφεται στον αριθμό πάνω δεξιά, στη φωτογραφία του δελτίου. Δεν τη λες και ανεξέλεγκτη κερδοσκοπία μια συνθήκη.

κρατικές πολιτικές. Οι στατιστικές υπηρεσίες κάθε κράτους επιδίδονται μήνα με το μήνα σε μια διαδικασία καταγραφής της παραγωγής, των τιμών και του εμπορίου τροφίμων. Και βάσει αυτών των μετρήσεων, λαμβάνονται αποφάσεις για την εγχώρια παραγωγή, την επάρκεια, το ύψος των τιμών, τη ρύθμιση του εμπορίου, εσωτερικού και εξωτερικού.

Διακρατικές συμφωνίες ρυθμίζουν την κυκλοφορία και διάθεση εκτός επικράτειας αυτών των εμπορευμάτων. Βάσει αυτών των διακρατικών συμφωνιών, είναι που διατάσσεται αυτό που μάθαμε τον τελευταίο καιρό ως «εφοδιαστική αλυσίδα». Συνεπώς, πίσω από τα εμπορεύματα-τρόφιμα υπάρχει μια τεράστια πυραμίδα διευθετήσεων και κοινωνικών σχέσεων. Άρα, για τις ανατιμήσεις στα εμπορεύματα-τρόφιμα θα πρέπει κανείς να λαμβάνει υπόψη την ιστορία διατάραξης αυτών των σχέσεων, που είναι και αυτή μια ιστορία εμπορικού πολέμου και διακρατικών ανταγωνισμών, όπως έχουμε περιγράψει πολλακίς σε αυτό το περιοδικό.⁶

Εμείς βέβαια ερχόμαστε καθημερινά σε επαφή με το εμπόρευμα-τρόφιμα μόνο στην απόληξη αυτού του πλέγματος των σχέσεων. Στο ράφι του σούπερ μάρκετ, στις λαϊκές αγορές, στα κρεοπωλεία, στους φούρνους, στα παντοπωλεία. Στους χώρους δηλαδή της αποκλειστικής διάθεσης των τροφίμων. Από τους συγκεκριμένους χώρους σιτίζεται καθημερινά ο πληθυσμός της χώρας. Στα ράφια τους, ωστόσο, ενσωματώνεται όλη η λειτουργία της πυραμίδας εξουσιών που περιλαμβάνει: το υπουργείο εμπορίου, το υπουργείο οικονομικών, τους παραγωγούς στα χωράφια, τους βιομήχανους τροφίμων, τους μεταφορείς τους.

Μέσα από την οδονηρά διδακτική εμπειρία της διετίας 2020-2022, καταλάβαμε ότι οι συγκεκριμένοι χώροι διάθεσης των τροφίμων κάλλιστα μπορούν να μετατραπούν εν μία νυκτί σε χώρους πειθάρχησης και ελέγχου του πληθυσμού. Τα σούπερ μάρκετ την περίοδο της καραντίνας μετατράπηκαν σε χώρους αυστηρά ελεγχόμενης πρόσβασης στα τρόφιμα και σε τόπους αυστηρής επιβολής των μέτρων. Χάρη σε κρατικές αποφάσεις, η καπιταλιστική αγορά τροφίμων ήταν η μόνη αγορά στην οποία επιτρεπόταν η πρόσβαση επί καραντίνας. Χάρη στην κρατική πολιτική των αναστολών εργασίας και της αντικατάστασης των μισθών από επιδόματα, είναι που κανονίστηκε ότι θα πηγαίνουμε στις «υπεραγορές τροφίμων» για τα απολύτως απαραίτητα της αναπαραγωγής μας. Από τότε κι έπειτα, η «ελεύθερη» καπιταλιστική αγορά των εμπορευμάτων-τρόφιμα εμφανίζεται στη δημοσιότητα ως αυτό που πάντα ήταν: προσδεδεμένη στο κράτος και τις πολιτικές του. Γι' αυτό και για το τι θα βάζουμε στο καλάθι, μιλάει πλέον όχι ο καπιταλιστής τροφίμων αλλά ο υπουργός Ανάπτυξης και ο πρωθυπουργός της χώρας.

Το λεγόμενο καλάθι του νοικοκυριού είναι μια ωμή κρατική προσταγή του τι θα περιέχει «το μενού» της εργατικής τάξης σε συνθήκες πολεμικής οικονομίας. Η αντικατάσταση μέρους του μισθού με κουπόνια σίτισης και οι εξαγγελίες περί market pass είναι το ίδιο πράγμα. Όλα ετούτα τα καινούρια φρούτα, που δεν είναι και τόσο καινούρια, είναι εν ολίγοις ασκήσεις προετοιμασίας για το επό-

μενο γύρισμα της κρίσης και τις επόμενες καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Ασκήσεις καταγραφής και ελέγχου της διάθεσης των εμπορευμάτων-τρόφιμα. Ασκήσεις ελέγχου και οργάνωσης της σίτισής μας σε επερχόμενες συνθήκες τεχνητής σπάνης.

Παρόμοιες πολιτικές καταγραφής και ελέγχου της σίτισης της εργατικής τάξης λάμβαναν χώρα και κατά την περίοδο των δύο προηγούμενων παγκόσμιων πολέμων. Τα κράτη και τότε οργάνωναν τη σπάνη των τροφίμων μέχρι του σημείου της επιβολής «δελτίου» και της αργής εξόντωσης από πείνα. Και τότε, οι τόνοι των εμπορευμάτων-τρόφιμα που βρίσκονταν αποθηκευμένα σε αποθήκες, ελέγχονταν από μια παρόμοια πυραμίδα εξουσιών. Με το κράτος στην κορυφή και τα αφεντικά, τους παραγωγούς, τους εμπόρους, τους μεταφορείς, τους μπάτσους, τη μαύρη αγορά και τις «ανθρωπιστικές οργανώσεις» με τα συσσίτια στον υπόλοιπο κορμό της.⁷ Και τότε γινόταν λόγος περί «αισχροκέρδειας». Και τότε υπήρχε «πληθωρισμός». Στόχος ήταν να αποκρυφτεί πίσω από λόγους περί «ανεξέλεγκτων» συνθηκών το ίδιο κρατικό σχέδιο της πολεμικής οικονομίας που ξεδιπλώνεται και σήμερα.

1. Βλ. Γιάννης Σουλιώτης, «Η νέα καθημερινότητα επηρεάζει τα σχέδια αστυνόμευσης», *Καθημερινή* 18/03/2020.

2. Έτσι ξεκινούσε το κείμενο «Ο καπιταλιστής τροφίμων με περιμένει στη γωνία». Μπορείτε να το βρείτε ολόκληρο στο: [autonomeantifa.gr/antifa speaking/No 15](https://autonomeantifa.gr/antifa-speaking/No15). Ο καπιταλιστής τροφίμων με περιμένει στη γωνία. Ανήκε στη σειρά συλλογικών απόψεων που καταθέταμε δημόσια κατά την περίοδο της καραντίνας, τα περισσότερα από τα οποία εκδόθηκαν στην μπροσούρα: *autonome antifa, Το Πείραμα «Πανδημία»: Μια ιστορία ιών, πειθαρχήσεων και εμπορικού πολέμου*, Μάιος 2022.

3. Στο ίδιο.

4. Γιώργος Μανέττας «Εορταστική αγορά», *economia.gr*, Δεκέμβριος 2021.

5. Γιώργος Λεχουρίτης (πρόεδρος Ινστιτούτου Καταναλωτών), «Το μόνο που μειώθηκε με το καλάθι του νοικοκυριού είναι η ποιότητα και η ποσότητα» στο Τζέλα Αλιπράντη, «Ένα καλάθι αδειανό, μια ζωή αβιώτη», *Εποχή* 20/11/2022.

6. Μια ιδέα επ' αυτού πήραμε, όταν γινόταν η συζήτηση περί ελλείψεων τροφίμων στα σούπερ μάρκετ της Βρετανίας «λόγω μη ανανέωσης χαρτιών σε ξένους φορτηγατζήδες που έφεραν τρόφιμα στη χώρα». Δες «Οι χίλιες κρίσεις που είναι μία: διδάγματα από την κρίση της εφοδιαστικής αλυσίδας», *antifa* #78, 12/2021.

7. Περισσότερα για αυτό στο «Η καπιταλιστική αγορά που αμέσως την είπαν "μαύρη"» στο *Σπυδές στο Γαλανόμαυρο, τόμος Β' Τι ήταν και τι ήθελε το ΕΑΜ (ένα ντε!)* & άλλες ιστορίες περί της ταξικής σύνθεσης της εργατικής τάξης, 1900-1943, *antifa scripta*, Οκτώβριος 2020.